

Responsabilitat social de les organitzacions

Ma. Jesús Sánchez

P07/10054/00051

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Responsabilitat social de les organitzacions	7
1.1. Fòrum	7
2. Organitzacions i realitat social	16
3. Organitzacions i globalització	17
3.1. Organitzacions i identitat	17
3.2. Imatge corporativa i gràfica urbana	17
3.3. Valors argumentatius en el text <i>La Caverna</i>	18
4. Organitzacions i noves tecnologies	21
Bibliografia	23

Introducció

Després de fer un recorregut pels mòduls anteriors, en aquest us proposem que, amb el vostre bagatge d'experiències, feu una reflexió crítica sobre aspectes relacionats amb les tendències organitzacionals actuals i que obriu vies per a la discussió col·lectiva. En aquest sentit, pensem que l'orientació didàctica del mòdul ha de ser bastant oberta, i més que pretendre transmetre-us uns continguts teòrics, es tracta que pugueu fer ús dels vostres coneixements i experiència per començar a desconstruir el que donem per fet. Així, doncs, les activitats només seran una bona excusa per a començar aquest camí.

Objectius

1. Reflexionar sobre el paper constituït i constituent que s'estableix en la relació societat/organització.
2. Projectar l'organització més enllà d'un model de negoci per a entendre'n la responsabilitat social.
3. Qüestionar el que és "inamovible" de les realitats organitzacionals.
4. Explorar els límits dels efectes del sistema que es generen en les pràctiques organitzacionals/institucionals.
5. Desnaturalitzar el *modus vivendi* establert per la lògica globalitzadora.
6. Analitzar els canvis en el pensament i en la tasca organitzacional que introduceix l'ús de noves tecnologies de la informació.

1. Responsabilitat social de les organitzacions

1.1. Fòrum

Amb aquesta activitat pretenem que establiu noves vies de reflexió sobre la nostra responsabilitat professional. Proposem que cada estudiant, des del seu recorregut pel mòdul, aporti una reflexió sobre la responsabilitat professional en la intervenció organitzacional.

Recursos

- Guia¹ per a l'anàlisi de *La caverna*, de José Saramago (2000, Madrid: Alfa-guara).

(¹Guia per a l'anàlisi de *La caverna*, de José Saramago (2000, Madrid: Alfaguara)

Un cop acabada la lectura de la novel·la que dóna peu a aquesta activitat, descobrireu que el contingut, malgrat que Saramago li va posar aquest títol, té poc a veure amb el conegut "símil de la caverna" de Platò.

En aquesta obra es narren les desventures d'un terrisser que competeix amb uns grans magatzems fins que finalment decideix treballar per a ells –gràcies a un familiar–, i amb la càrrega moral que li representa aquest fet. Les qüestions del negoci comencen a anar malament quan les comandes són inferiors al que ha estat pactat, i és aleshores quan l'home comença a angoixar-se pel seu futur.

A partir d'aquí, l'autor vol presentar una realitat en la qual els éssers humans estem mediitzats per una societat consumidora i cruel, vivint en una ceguesa gairebé pactada, en l'obscuritat de "la Caverna".

A continuació us oferim els temes relacionats amb les preguntes que us plantegem en l'activitat incloent-hi una remissió a les pàgines on els podeu trobar.

- Presentació del centre comercial: pàgines 334 i 365.
- Presentació del protagonista: pàgina 11.
- Entrada al centre comercial i rebuig de la producció: pàgines 26-28.
- Recerca de solucions: pàgines 88, 89 i 96-97.
- Presentació al centre d'una nova proposta: pàgines 122, 123, 125-126 i 308-309.
- Resposta del centre: estudi de mercat: pàgines 328-329 i 375.
- Absorció pel centre: pàgines 378-379.
- La vida al centre: pàgines 399-401.
- Articles de premsa²: organitzacions i globalització. Noves tecnologies de la informació.

(2) Articles de premsa

- Frade, C. "Pròleg³". A: Bauman, Z. (2001) *Globalització. Les conseqüències humanes*. Barcelona: Pòrtic / Edicions Universitat Oberta de Catalunya.
- Marí, I. "Prefaci a l'edició catalana⁴". A: Lévy, P. (1998) *La cibercultura. El segon diluvi?* Edicions Universitat Oberta de Catalunya.
- Weber, E. "Las culturas en el proceso de la mundialización⁵". A: *La globalització*. Diputació de Barcelona (dossier 22-11-01).
- Petras, J. "Globalización y ciudadanía⁶". A: *La globalització*. Diputació de Barcelona (dossier 22-11-01).
- "El G-8 mundializa la revolución digital⁷". *El País*, 23 de juliol de 2000 (Internacional).
- Buenaventura, N. "Nuevas tecnologías y fractura social⁸". *La Vanguardia*, 1 d'octubre de 2000.
- "L'ONU crida a utilitzar les noves tecnologies contra la pobresa⁹". *Avui*, 11 de juliol de 2001.
- Casanovas, J. "Revolucions tecnològiques i el seu impacte en la societat¹⁰". *CIDOB* (núm. 74-75).
- Mas de Xaxàs, X. "La globalización del Big Mac¹¹". *La Vanguardia*, 21 de juny de 2001.
- "Cataluña necesita el trilingüismo¹²". *La Vanguardia*, 22 d'octubre de 2000.
- Montanelli, I. "La lengua propia y la globalización¹³". *La Vanguardia*, 10 d'octubre de 2000.
- Entrevista a John Zerzan, líder del moviment antiglobalizació¹⁴. *Avui*, 20 d'octubre de 2000.
- Aymerich, R. "Las nuevas tecnologías han convertido a los mercados en algo obsoleto¹⁵". Entrevista a J. Rifkin, economista i autor de *La era del acceso*. *La Vanguardia*, 11 de novembre de 2000.
- Entrevista a José Bové, l'últim revolucionari¹⁶. *El País*, 2001.
- Ramoneda, J. "Antiglobalización, el ruido y las nueces¹⁷". *El País*, 19 de juny de 2001.
- "Las dos orillas de la globalización¹⁸". *La Vanguardia*, 1 de juliol de 2001.
- Bonino, E. "Decir 'no' a la globalización es insuficiente¹⁹". *El País*, 7 de juliol de 2001.
- Bauman, Z. "El desafío ético de la globalización²⁰". *El País*, 20 de juliol de 2001.
- Castells, M. "Globalización y antiglobalización²¹". *El País*, 24 de juliol de 2001.
- Gorbatxov, M. "Una globalización más humana²²". *La Vanguardia*, 20 de juliol de 2001.
- Naïr, S. "La barbarie de rostro mercantil²³".
- Bibliografia existent a les biblioteques de la Xarxa relacionades amb el tema del dossier²⁴.

(3)

Frade, C. "Pròleg". A: Bauman, Z. (2001) *Globalització. Les conseqüències humanes*. Barcelona: Pòrtic / Edicions Universitat Oberta de Catalunya.

La globalització també comporta el sorgiment d'una nova forma de control social basada en les noves tecnologies, que Bauman analitza en els seus aspectes més importants. Si en les societats tradicionals el control social s'exercia predominantment per mitjà de les relacions directes i la implicació dels sentits humans, ara és el cibe-

respai el que té "ulls" i "orelles" mitjançant els quals en qualsevol moment es pot seguir el rastre que deixen els moviments dels residents. El Panopticon, l'al·legoria de la societat industrial que representava una forma de control orientada fonamentalment a disciplinar per al treball mitjançant la vigilància constant d'un sobre molts i l'amenaça permanent del càstig, deixa pas a una forma nova de control, les al·legories del qual són el panòptic ciberespacial, és a dir, les bases de dades dels espais interdits, i el Synopticon, que permet que molts, en realitat massa, n'espíin uns quants. Cap d'aquests mecanismes ciberespacials de control nous no ha de recórrer a la coerció física per a aconseguir els seus objectius, ans al contrari; els vigilats, és a dir, els consumidors, proporcionen de bon grat les seves dades i es connecten encantats a l'espectacle d'espiar les celebritats d'aquest moment. Es tracta d'una forma de control orientada no a disciplinar per al treball, sinó a assegurar el poder adquisitiu dels consumidors, i per tant a separar i excloure aquells que no són "dignes de crèdit".

(4)

Marí, I. "Prefaci a l'edició catalana". A: Lévy, P. (1998) *La cibercultura. El segon diluvi?* Edicions Universitat Oberta de Catalunya.

El ciberespai és el medi tecnològic en què emergeix aquesta nova civilització, la cibercultura. Una realitat carregada d'oportunitats i d'ameneses, que alguns veuen només des d'un d'aquests dos extrems. Però la tecnologia no és en si mateixa ni una panacea ni una monstruositat. Com ha succeït sempre en la història, la tecnologia s'utilitza per a les finalitats que les persones –algunes persones– decideixen, i és d'acord amb aquestes decisions que esdevé una oportunitat o una amenaça per al conjunt del gènere humà. La qüestió és, per tant, qui pren aquestes decisions, per mitjà de quins procediments, en nom de quins interessos i amb quines conseqüències. En definitiva, qui dirigeix els destins de la humanitat.

(5)

Weber, E. "Las culturas en el proceso de la mundialización". A: *La globalització*. Diputació de Barcelona (dossier 22-11-01).

El concepto de "mundialización" es sin duda uno de los que siguen suscitando actualmente los debates más vivos y contradictorios. Aceptado por algunos como una realidad ineludible e incluso natural de nuestro tiempo, denigrado por otros porque lo entienden como una uniformización del mundo impuesta por la única verdadera potencia actual, Estados Unidos.

La diversidad cultural está sometida a la dinámica de esta mundialización que algunos acusan de uniformización. Más que nunca asistimos a un movimiento continuo de difusión de los modelos de producción y consumo a escala planetaria, ligada a mundialización de las tecnologías e intercambios, además de unas profundas mutaciones económicas, sociales y culturales que conllevan un replanteamiento de los modelos de integración social. Dichas transformaciones se repercuten en el campo epistemológico de las ciencias sociales, y éstas suscitan una renovación de nuestras concepciones en dicho ámbito. Por consiguiente, en un momento en que la mundialización se hace cada vez más palmaria e irreversible, las minorías preganan también su existencia y reivindican más que nunca el reconocimiento de su entidad.

(6)

Petras, J. "Globalización y ciudadanía". A: *La globalització*. Diputació de Barcelona (dossier 22-11-01).

Según la mayoría de los defensores de la teoría de la "globalización", estamos entrando en una nueva época de interdependencia, en la que las corporaciones apátridas van más allá de las fronteras nacionales, estimuladas por la tercera revolución tecnológica y facilitadas por los nuevos sistemas de información. Desde este punto de vista el estado-nación es un anacronismo, la macroeconomía y microeconomía política. El resultado, según los teóricos de la globalización, es progresivo, dinámico, que moderniza el mundo con naciones prósperas. El contraste entre premisas y promesas de los teóricos de la globalización y la realidad contemporánea no podía ser más desolador. En lugar de naciones interdependientes tenemos dramáticos contrastes entre naciones acreedoras y deudoras; corporaciones de billones de dólares apropiándose de empresas, intereses, privilegios y excedentes de comercio, mientras billones de trabajadores y campesinos cosechan, pobreza y existencias miserables. Estructuralmente encontramos que más del 80% de las mayores corporaciones multinacionales controlan sus inversiones, decisiones acerca de investigaciones y tecnologías fuera de sus oficinas de casa en EE.UU., Alemania o Japón. Las corporaciones multinacionales se basan en operaciones en todo el mundo pero su control está centralizado.

(7)

"El G-8 mundializa la revolución digital". *El País*, 23 de juliol de 2000 (Internacional).

Las naciones más industrializadas del planeta (además de Rusia) apuestan por la universalización de la llamada revolución digital y se ofrecen para compartir sus avances y beneficios con los países en vías de desarrollo y aquellos del Tercer Mundo sumidos en la pobreza extrema. Se considera que, además de la solución del problema de la deuda exterior -tratado en esta cumbre, aunque de manera insatisfactoria, según los deudores-, es necesario también arrastrar a los países más desfavorecidos en la carrera tecnológica y evitar así que la brecha que separa el Norte del Sur se incremente, generando nuevas y más profundas desigualdades con efectos directos en la ciencia, la economía y la sanidad.

(8)

Buenaventura, N. "Nuevas tecnologías y fractura social". *La Vanguardia*, 1 d'octubre de 2000.

Todas las administraciones coincidimos en la preocupación por la fractura social que la introducción de las nuevas tecnologías de la sociedad de la información puede provocar en nuestras ciudades y en el conjunto del país. En una sociedad como la nuestra, marcada por los contrastes económicos y sociales y por desigualdades, lamentablemente aún no resueltas, se puede producir una situación que, si no se adoptan medidas adecuadas, favorezca más la aparición de una nueva diferenciación de clases antes que una verdadera cohesión social. La edad, la educación y sobre todo la capacidad económica de las personas serán los elementos que, en una sociedad de consumo basada en la economía de mercado, pueden suponer una fragmentación sustentada en el principio de que quien posee la información y el conocimiento tiene el poder, y quien no, quedará excluido. El concepto de importancia de la globalización, tan extendido y, a su vez, tan poco entendido por gran parte de la ciudadanía, debe relativizarse.

Se dice, y es cierto, que todo está interrelacionado, que no existen fronteras y que los mercados y servicios son de ámbito mundial. Pero no nos engañemos. Lo local, aquello que es más próximo a nuestros ciudadanos, acabará teniendo cada día más importancia. Las grandes empresas de telecomunicaciones ya se están dando cuenta de este valor y están pasando de portales con contenidos globales a una progresiva introducción en ciudades a partir de la configuración de portales locales. Se están aproximando a lo local, que será el futuro, ya que son conscientes que los ciudadanos entrarán en lo global a partir de lo local, que es lo que realmente les interesa. Y en este nuevo escenario, las administraciones, sobre todo las locales, podemos y debemos desempeñar un papel fundamental.

(9)

"L'ONU crida a utilitzar les noves tecnologies contra la pobresa". *Avui*, 11 de juliol de 2001.

El lideratge de les noves tecnologies no és a l'abast de qualsevol país, però tots els països del món, per pobres que siguin, necessiten desenvolupar les noves tecnologies i adaptar-s'hi amb l'objectiu de millorar les condicions de vida dels seus ciutadans, segons l'informe sobre desenvolupament humà presentat ahir pel Programa de les Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD). De fet, el nou informe de l'ONU és una crida a la utilització de les noves tecnologies com un instrument efectiu per lluitar contra la pobresa. En especial, l'ONU destaca la importància de les noves tecnologies de la informació (amb Internet al capdavant), la medicina, la biologia i l'agricultura.

L'aposta de les noves tecnologies com a instrument contra la pobresa queda aquest any en evidència amb l'edició, per primera vegada, d'un rànquing específic sobre l'avenç tecnològic de cada país. En aquest apartat es destaca que, a més dels grans líders mundials, hi ha països que estan aprofitant adequadament les possibilitats de desenvolupament humà que ofereixen les noves tecnologies. Per contra, bona part de les regions més pobres del planeta es veuen cada cop més marginades per no tenir accés a la innovació tecnològica.

(10)

Casanovas, J. "Revolucions tecnològiques i el seu impacte en la societat". *CIDOB* (núm. 74-75).

Vull obrir una reflexió sobre el paper de la ciutat, avui preponderant i creixent -en diferent mesura- a totes les societats, i quina influència sobre la concentració actual d'una part important de la població en aquests entramats socials i urbanístics tindran alguns dels canvis tecnològics esmentats. Sense menysprear el seu paper aglutinador i catalitzador, cal tenir en compte la problemàtica mediambiental, social, en termes

d'infraestructures i d'altres que generen les ciutats. Si les societats trobessin la forma de conjugar els avantatges i desavantatges de la desconcentració i l'equilibri territorial, aconseguiríem un món més amable i proper a la dimensió de les persones.

(11)

Mas de Xaxàs, X. "La globalización del Big Mac". *La Vanguardia*, 21 de juny de 2001.

Los arcos dorados del restaurante de comida rápida McDonald's, convertidos en la marca más reconocida del mundo, son el mejor símbolo de que la globalización está transformando la geopolítica. Cada día 45 millones de personas en 120 países entran en un restaurante McDonald's Corporation a comerse una hamburguesa o una ensalada.

Para muchos de estos clientes, especialmente en los países en vías de desarrollo, el Big Mac, servido en un local limpio y con aire acondicionado, es la metáfora de la modernidad, de Internet y el desarrollo económico. No es por casualidad que el restaurante McDonald's más grande del mundo esté en Pekín (2.600 metros cuadrados) y el más activo, con más de 250 millones de clientes desde 1990, esté en Moscú.

El consejero delegado de la multinacional McDonald's, Greenberg, opina que esta oposición es reflejo del liderazgo mundial de McDonald's, mientras Friedman sostiene que, al tiempo que los Big Mac pueden prevenir conflictos entre dos países, no pueden evitar las guerras civiles entre ciudadanos globalistas y localistas, "entre los que comen Big Mac y los que temen que los Big Mac les coman a ellos". Greenberg no cree que los arcos dorados amenacen a la cultura de nadie: "En Italia hay 20.000 restaurantes chinos y nadie diría que dañan a la cultura italiana".

Más de uno lo diría, sin embargo, si todos los restaurantes chinos se unieran bajo un símbolo común. Entonces, al igual que McDonald's, se convertirían en un poder global, capaz de influir en la política de los estados con mucha más efectividad que los tanques y los cañones.

(12)

"Cataluña necesita el trilingüismo". *La Vanguardia*, 22 d'octubre de 2000.

La patronal catalana pide que el inglés se estudie igual que el catalán y el castellano ante la globalización. E. Tintoré.

Los países nórdicos son un ejemplo. Se han internacionalizado sin perder su identidad idiomática y cultural. J. Rosell.

La comunicación en inglés se impone progresivamente en las empresas de primer nivel de todo el mundo. C. Cavallé.

(13)

Montanelli, I. "La lengua propia y la globalización". *La Vanguardia*, 10 d'octubre de 2000.

[...] Si quedamos excluidos del globo, quedamos fuera de todo. Pero ocurre que quiero entrar en el mundo globalizado no como apátrida sino con mi propia identidad, y sucede que la propia lengua es el principal instrumento y garantía de nuestra identidad.

(14)

Entrevista a John Zerzan, líder del movimiento antiglobalización. *Avui*, 20 d'octubre de 2000.

Hem de desmantellar el BM i l'FMI, només així podrem ser lliures.

No té correu electrònic, ni ganes. "No condenmo la tecnologia en si mateixa, sinó tot el que té al darrere": les desigualtats socials, l'explotació al Tercer Món i, sobretot, la manipulació de la informació. Des dels ideals anarquistes, la seva és la que s'ha qualificat de societat neoprimitivista.

(15)

Aymarich, R. "Las nuevas tecnologías han convertido a los mercados en algo obsoleto". Entrevista a J. Rifkin, economista i autor de *La era del acceso*. *La Vanguardia*, 11 de noviembre de 2000.

A: Usted vaticina la desaparición del mercado tal como lo conocemos.

R: Lo que yo digo es que el comercio electrónico, las telecomunicaciones y las tecnologías de Internet contribuyen a la emergencia de un nuevo sistema. Todas ellas juntas incrementan la velocidad y el flujo de la actividad económica de tal forma que convierten los mercados en obsoletos. Los mercados son demasiado lentos para las nuevas tecnologías, demasiado lineales y discontinuos. Las redes, por el contrario, están siempre en frenética actividad.

A: ¿Cuáles van a ser las repercusiones de esta nueva economía en la vida laboral de las personas?

R: Pregunté a los ejecutivos de Silicon Valley si la calidad de su vida familiar había aumentado.

(16)

Entrevista a José Bové, el último revolucionario. *El País*, 2001.

Hoy en día, lo que ocurre en Europa, en Estados Unidos o en Japón es lo mismo. El poder económico de las grandes multinacionales es mayor que el de los Estados. Los Estados siguen el juego de la lógica de las multinacionales, que son empresas trasfronterizas capaces de imponer su poder en todas partes. En Europa vivimos hace dos años un ejemplo concreto, que fue el proyecto del AMI, el acuerdo multilateral sobre las inversiones, un proyecto de las multinacionales para imponer su lógica a los Gobiernos; es decir, cuando una multinacional desea invertir en un país, si dicho país tiene una legislación que no corresponde a sus intereses, es el país el que debe transformar sus leyes para que la compañía pueda desarrollarse a su gusto, o si el país se niega, debe pagar a la multinacional unas indemnizaciones muy elevadas. Es decir, la economía se organiza en función de los intereses de las multinacionales y no en función de los intereses de los ciudadanos. La segunda cuestión es la deslocalización de la producción que hacen las multinacionales: lo hemos visto en el sector del automóvil, en toda la industria textil, en las telecomunicaciones. El interés de las empresas es más importante que los derechos sociales en cada país, y cuando las multinacionales deciden suprimir puestos de trabajo, los Estados se ven impotentes para hacer respetar las leyes sociales.

(17)

Ramoneda, J. "Antiglobalización, el ruido y las nueces". *El País*, 19 de juny de 2001.

Hay muchas cosas en las que se equivocan los movimientos antiglobalización, empezando por este nombre que es difícil saber hasta qué punto se lo ha impuesto la lógica mediática. La globalización no es de por sí ningún mal, depende de cómo se haga y para qué. Sin la globalización, estos mismos movimientos carecerían por completo de eficacia, les sería mucho más difícil manejarse de un país a otro y crecer en muchas partes a la vez. Pero la contestación del modelo de globalización imperante no sólo responde a problemas reales concretos, sino que es imprescindible para que las cosas avancen. Una sociedad sin contestación es una sociedad sin aliento.

(18)

"Las dos orillas de la globalización". *La Vanguardia*, 1 de juliol de 2001.

Los economistas Xavier Sala (1) i Martín Oliveres (2) debaten sobre el nuevo paradigma de la protesta social.

La ayuda de los países ricos al tercer mundo:

1: Es lógico que EE.UU. y los países que ponen el dinero decidan adónde tiene que ir.

2: El dinero invertido se ha robado antes con los beneficios de sus empresas.

El papel de las instituciones:

1: No hagamos boicots. No nos vamos a cargar la Iglesia por no dar condones.

2: El G-7 capitalista no tiene derecho a decidir por todos los estados del mundo.

El sistema capitalista:

1: Hoy, el ciudadano medio de Cataluña vive mejor que los reyes del siglo XVIII.

2: Nunca han muerto tantas personas por el hambre y por enfermedades como ahora.

La manifestación de Barcelona:

1: Desde la universidad se ha incitado a la violencia. ¿Qué les dice a sus alumnos?

2: Un modo de desprestigiar nuestras ideas es hacer que parezcamos violentos.

(19)

Bonino, E. "Decir 'no' a la globalización es insuficiente". *El País*, 7 de julio de 2001.

Para la dirigente radical, no tiene sentido decir *no* a la globalización. "Es algo irreversible. Y, en todo caso, lo que no es posible -ni deseable- es la autarquía". Por esta razón, insiste, "no basta con decir que *no* a la globalización. Eso, además de demasiado fácil, es insuficiente". Y manda su mensaje directamente a los que se movilizan y acuden a las grandes citas políticas y económicas internacionales: "Hagan un esfuerzo por plantear cosas en positivo: instituciones de derechos humanos más vinculantes, por ejemplo. O, por lo que se refiere a los europeos, luchen para que cambie la Política Agrícola Común, el ejemplo típico de nuestro egoísmo proteccionista". "Los gobiernos -añade- tienen casi todo el poder, pero los ciudadanos organizados pueden conseguir muchas cosas, a condición de que tengan objetivos claros y propuestas positivas. Pero sólo decir que no...". Además, Bonino tiene algunas reservas sobre los protagonistas de la antiglobalización: "Yo tengo muchos amigos en ONG, pero ¡por favor! ¿Quiénes les eligen? ¿A quién representan? ¿Cómo se financian?".

(20)

Bauman, Z. "El desafío ético de la globalización". *El País*, 20 de julio de 2001.

"Globalización" significa que todos dependemos unos de otros. Las distancias importan poco ahora. Lo que sucede en un lugar puede tener consecuencias mundiales. Gracias a los recursos, instrumentos técnicos y conocimientos que hemos adquirido, nuestras acciones abarcan enormes distancias en el espacio y en el tiempo. Por muy limitadas localmente que sean nuestras intenciones erraríamos si no tuviéramos en cuenta los factores globales, pues pueden decidir el éxito o el fracaso de nuestras acciones. Lo que hacemos (o nos abstenemos de hacer) puede influir en las condiciones de vida (o de muerte) de gente que vive en lugares que nunca visitaremos y de generaciones que no conocemos.

(21)

Castells, M. "Globalización y antiglobalización". *El País*, 24 de julio de 2001.

A estas alturas todo quisque tiene su opinión sobre la globalización. Éste es el principal mérito del movimiento global contra la globalización: el haber puesto sobre el tapete del debate social y político lo que se presentaba como vía única e indiscutible del progreso de la humanidad.

¿Qué es ese movimiento antiglobalización? Frente a los mil intérpretes que se ofrecen cada día para revelar su esencia, los investigadores de los movimientos sociales sabemos que un movimiento es lo que dice que es, porque es en torno a esas banderas explícitas donde se agregan voluntades. Sabemos que es muy diverso, e incluso contradictorio, como todos los grandes movimientos. Pero ¿qué voces salen de esa diversidad? Unos son negros, otros blancos, otros verdes, otros rojos, otros violetas y otros etéreos de meditación y plegaria. Pero ¿qué dicen?. Unos piden un mejor reparto de la riqueza en el mundo, rechazan la exclusión social y denuncian la paradoja de un extraordinario desarrollo tecnológico acompañado de enfermedades y epidemias en gran parte del planeta. Otros defienden al planeta mismo, a nuestra madre Tierra, amenazada de desarrollo insostenible, algo que sabemos ahora precisamente gracias al progreso de la ciencia y la tecnología. Otros recuerdan que el sexismismo también se ha globalizado. Otros defienden la universalización efectiva de los derechos de los pueblos a existir más allá del hipertexto mediático. Algunos añaden la gastronomía local como dimensión de esa identidad. Otros defienden los derechos de los trabajadores en el norte y en el sur. O la defensa de la agricultura tradicional contra la revolución genética. Muchos utilizan algunos de los argumentos señalados para defender un protecciónismo comercial que limite el comercio y la inversión en los países en desarrollo. Otros se declaran abiertamente antisistema, anticapitalistas desde luego, pero también anti-Estado, renovando los vínculos ideológicos con la tradición anarquista. Y también hay numerosos sectores intelectuales de la vieja izquierda marxista que ven reivindicada su resistencia a la oleada neoliberal. Todo eso es el movimiento antiglobalización.

(22)

Gorbatxov, M. "Una globalización más humana". *La Vanguardia*, 20 de juliol de 2001.

Sondeos de opinión en diversos países europeos occidentales dicen que este movimiento recoge las simpatías y el apoyo de sectores considerables de la opinión pública. Son millones los que sienten angustia ante la perspectiva de ver sus países transformados en polígonos experimentales de las decisiones de poderosas multinacionales. Otros advierten el peligro de perder el trabajo y la seguridad social. ¿Y qué decir de los países en vías de desarrollo, donde la globalización es vista como la expansión de los países ricos y como una nueva forma de colonización?

El movimiento contra las formas actuales de la globalización es una protesta contra el fundamentalismo de mercado y sus consecuencias sociales. Los líderes del G-8, por lo que yo sé, son conscientes de esto. Por tanto, hay que pedirles un serio y honesto diálogo con la opinión pública, con el mundo científico, con las confesiones religiosas, en torno a las cuestiones abiertas por la globalización. Para este diálogo hacen falta formas nuevas y concretas. En junio participé en Génova en un simposio internacional sobre la globalización y propuse la creación de un foro permanente para afrontar ciertas cuestiones, después del G-8 y fuera del G-8. Se necesita un diálogo que favorezca el encuentro de competencias, sensibilidades, experiencias y funciones diversas, y que permita verificar la realización de aquellas cosas sobre las que se haya decidido actuar.

(23)

Nair, Sami. "La barbarie de rostro mercantil".

En el fondo, y sea cual sea el modo en que se aborde el problema, caemos en dos interrogantes que las élites políticas se guardan muy mucho de subrayar: ¿cuál es hoy el estatuto de la soberanía ciudadana y, por tanto, del Estado que es su expresión frente al capitalismo globalizado? ¿Cuál es el papel de los partidos políticos frente a la dominación planetaria de la economía? ¿Es en alguna medida eficaz una política desconectada del poder legítimo del Estado por esa economía?

(24)

Bibliografia existent a les biblioteques de la Xarxa relacionada amb el tema del dossier

Amin, S. (2000). *El capitalismo en la era de la globalización*. Barcelona: Paidós 2000 (Paidós Estado y Sociedad, 54).

Bauman, Z. (2001). *Globalització: les conseqüències humanes*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya / Pòrtic.

Borja, J.; Castells, M. (2000). *Local y global: la gestión de las ciudades en la era de la información*. Madrid: Taurus.

Castells, M. (1998). *La era de la información: economía, sociedad y cultura*. Madrid: Alianza Editorial.

Chomsky, N. (1998). *La aldea global*. Tafalla: Txalaparta.

Podestá, B. (i altres) (2000). *Ciudadanía y mundialización: la sociedad civil ante la integración regional*. Madrid: CIDEAL.

Dehesa, G. (2000). *Comprender la globalización 1*. Madrid: Alianza Editorial.

Estefanía, J. (2000). *La Nueva economía, la globalización*. Madrid: Debate.

Forrester, V. (2001). *Una extraña dictadura*. Barcelona: Anagrama (Argumentos/Anagrama, 256).

George, S. (2001). *Informe Lugano*. Barcelona: Icaria: Intermón (Encuentro/Icaria, 1).

Giddens, A. (2001). *Un Mundo desbocado: los efectos de la globalización en nuestras vidas*. Madrid: Taurus (Pensamiento/Taurus).

Held, D. (1997). *La democracia y el orden global: del estado moderno al gobierno cosmopolita*. Barcelona: Paidós (Paidós, Estado y Sociedad, 51).

Mària i Serrano, J. (2000). *La globalització*. Barcelona: Cristianisme i Justícia (Cristianisme i Justícia, 103).

MacLuhan, M.; Powers B. R. (1996). *La aldea global: transformaciones en la vida y los medios de comunicación mundiales en el siglo XXI*. Barcelona: Gedisa.

Martínez Peinado, J. (1999). *El capitalismo global: límites al desarrollo y a la cooperación*. Barcelona: Icaria (Antracyt; 140).

Mattelart, A. (2000). *Historia de la utopía planetario: de la ciudad profético a la sociedad global*. Barcelona: Paidós.

Navarro, V. (2000). *Globalización económica, poder político y estado del bienestar*. Barcelona: Ariel.

Obiols, R. (1999). *Patria humana: globalización y socialismo del siglo XXI*. Barcelona: Flor de Viento.

Odina, M. (2000). *La aldea irreal, la sociedad del futuro y la revolución global*. Madrid: Aguilar, 2000.

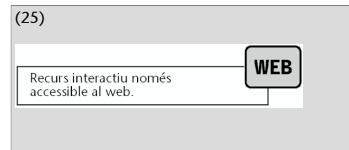
Ramonet, I. (1999). *Geopolítica i comunicació de final de mil·lenni*. Seminari del 3 al 7 de maig auditor de la Caixa de Sabadell. Sabadell: Fundació Caixa de Sabadell.

Rifkin, J. (1996). *El fin del trabajo: nuevas tecnologías contra puestos de trabajo. El nacimiento de una nueva red*. Barcelona: Paidós.

Roma, P. (2001). *Jaque a la globalización: cómo crean su red los nuevos movimientos sociales y alternativos*. Barcelona: Grijalbo-Mondadori.

Vázquez Barquero, A. (1999). *Desarrollo, redes e innovación: lecciones sobre desarrollo endógeno*. Madrid: Pirámide (Economía y Empresa / Pirámide).

- Imatges²⁵ que proporcionem nosaltres.
- Col·lecció d'imatges aportades pels estudiants.
- Pel·lícula: *Erin Brockovich*.
- Fòrum: intervenció organitzacional i responsabilitat social.

2. Organitzacions i realitat social

Pel·lícula

En veure la pel·lícula, els eixos de treball d'aquest mòdul es desenvoluparan a partir del següent:

- Una vegada s'ha fet el recorregut pels diferents aspectes que condueixen els altres mòduls, aquí intentarem d'establir una valoració global referida a la relació entre els elements següents:

Intervenció social	Construcció de la realitat	Responsabilitat social
--------------------	----------------------------	------------------------

- En aquest sentit, us presentem algunes qüestions per a orientar la vostra anàlisi:
  - Definir quines realitats socials s'havien construït des de l'organització demandada.
  - Definir quines realitats socials es construeixen des de l'organització demandant.
  - Especular sobre què hauria passat si haguessin perdut el cas: des del punt de vista del procés d'intervenció que s'utilitza, des del vessant emocional, de la responsabilitat social.

Orientacions per a l'anàlisi

En aquest apartat, alguns temes de l'anàlisi girarien entorn del següent:

- Com l'empresa demandada havia construït una realitat falsejada per la manipulació de la informació. En aquest context, els membres de la població han passat a ser subjeccions passius, ja que no disposen dels coneixements sobre la situació que els permetrien d'actuar amb plena capacitat agent.
- Com es reconstrueix la capacitat agent dels membres de la població des de l'empresa demandant a partir de proporcionar-los informació sobre la seva situació i de fer-los participar activament en un procés en què cada individualitat és important per a les finalitats col·lectives.
- Com la intervenció que es fa en la població provoca canvis en la realitat social, independentment que es guanyi o es perdi el cas. Així, al llarg del procés veiem com es van transformant les percepcions i els comportaments, tant de les persones de la població com de les que dirigeixen la investigació.
- Les persones de la població passen de tenir una posició d'indefensió a generar unes expectatives que, alhora, exerceixen una pressió sobre la responsabilitat social dels gestors de la intervenció.
- Una intervenció social d'aquest tipus no es pot avaluar només en termes econòmics, sinó que també s'ha de fer en els valors i recursos humans que es posen en joc, i en les repercussions que té per a la vida de les persones.

3. Organitzacions i globalització

3.1. Organitzacions i identitat

Amb aquest títol us proposem dues entrades diferents per plantejar punts de reflexió sobre cap a on condueixen alguns paràmetres del desenvolupament organitzacional actual.

La primera activitat es defineix a partir de l'anàlisi d'imatges, i la segona, a partir de l'anàlisi de textos. Trieu i desenvolupeu una d'aquestes dues activitats:

- Imatge corporativa i gràfica urbana
- Valors argumentatius en el text *La Caverna*, de José Saramago

3.2. Imatge corporativa i gràfica urbana

En aquesta activitat us proposem que passegeu per la vostra ciutat i fixeu la mirada en les imatges que presenten diferents organitzacions i que, en conjunt, configuren una gràfica urbana amb un discurs visual.

Per a il·lustrar el vostre recorregut us oferim dos grups de pàgines (A i B) amb fotografies de Barcelona. Us recomanem que a cada pàgina obriu les imatges una per una i que en feu una petita descripció abans d'obrir la següent. Així podreu començar centrant l'atenció en el que és individual per anar passant a poc a poc al que és global.

Quan ja tingueu les quatre pàgines d'imatges completes i les hagiu descrit totes, podeu començar l'anàlisi general de cada pàgina i la comparació entre totes quatre.

Alguns apartats per a començar l'anàlisi:

- Analitzeu, des d'un punt de vista psicosocial, les imatges en relació amb la identitat de l'organització.
- Comenteu dues imatges que mostren diferents formes d'identitat, tenint en compte:
  - Si es pot establir una relació organització-globalització-identitat.
  - La responsabilitat professional en la construcció d'imatges.

- Compareu totes les pàgines i comenteu quines formes de ciutat es construeixen.
- Realitzeu una imatge per a la col·lecció de cada grup de pàgines i confereu conjuntament un fitxer d'imatges.

Recursos

- Imatges²⁵ que proporcionem nosaltres.
- Col·lecció d'imatges aportades pels estudiants.
- Articles de premsa²: organitzacions i globalització.

Orientacions per a l'anàlisi

Relació organització-identitat-globalització

- Identifiqueu com la imatge configura la identitat de l'organització.
  - Nomenclatures de l'organització en relació amb la identitat de la persona, el lloc, etc.
  - Nomenclatures de l'organització en relació amb la identitat de la marca.
- Relacioneu les imatges amb un estil d'organització amb capacitat per a modelar estils de vida i per a transmetre valors.
  - Oferta de mercat especialitzada, atenció personalitzada.
  - Oferta de mercat diversificada, servei ràpid.
- Reconegueu la capacitat de la imatge d'empresa com un instrument d'uniformització/homogeneïtzació social, i reflexioneu sobre la responsabilitat dels professionals en aquesta construcció.

Construcció de la gràfica urbana

- Us proporcionem dos grups d'imatges:
  - Gràfica urbana caracteritzada per la diversitat visual. Imatge pròpia que respon a l'estil decoratiu d'un moment determinat o al gust personal. Llocs amb senyals d'identitat que els identifiquen i els diferencien de la resta.
  - Gràfica urbana caracteritzada per la monotonía visual. Imatge que es va multiplificant per la ciutat i reproduceix una estètica idèntica d'un establiment en un altre de la mateixa cadena, i que representa la marca de l'empresa.
- Aporteu una imatge.

3.3. Valors argumentatius en el text *La Caverna*

En el text *La Caverna*, Saramago ens ofereix una visió del món actual que ens permet de començar a analitzar i reflexionar sobre les relacions organització-identitat-globalització.

Us recomanem la lectura del llibre, pel seu interès literari, i també perquè us facilitarà la creació d'un clima per a la vostra reflexió. A més, us adjuntem una guia¹ per centrar l'anàlisi, que podeu començar tenint en compte els apartats següents:

- Rol i valors argumentatius de l'artesà.
- Rol i valors argumentatius de l'organització.
- Rol i ètica/responsabilitat dels estudis experts.
- On condueixen aquests processos? Hi ha punts de fuga?

Recursos

- Guia¹ per a l'anàlisi de *La Caverna*, de José Saramago (2000, Madrid: Alfanegra).
- Articles de premsa²: organitzacions i globalització.

Orientacions per a l'anàlisi

Rol i valors argumentatius de l'artesà

- Valor del producte del treball.
- Valoració del que és natural.
- Valor de l'individu com a persona.
- Valor de l'individu com a agent social i productiu (preguntar-se el perquè, buscar solucions).
- Apel·lació als valors tradicionals: solidaritat de classe, justícia.
- Ús d'estratègies de negociació i de persuasió.

Rol i valors argumentatius de l'organització

- Enfocament comercial: valoració del que és vendible, artificial.
- Defensa de la modernitat respecte al que han generat els nous temps.
- Posició de poder:
  - burocràcia i jerarquia
  - no-negociació/submissió
  - omnipresència en la vida personal/professional de la gent
  - generació i cobertura de les necessitats dels altres
  - menyspreu per les minories discordants del sistema

Rol i ètica/responsabilitat dels estudis experts

- Poder dels estudis de mercat:
  - fiabilitat/infal·libilitat dels mètodes
  - poder de la informació
  - determinisme dels mètodes: conseqüències per a la vida de les persones

On condueixen aquests processos? Hi ha punts de fuga?

- Les idees clau se centren en el següent:
  - poder de la macroorganització

- el vessant col·lectiu respecte a l'individual
- identitat/deshumanització

4. Organitzacions i noves tecnologies

- A partir de la connexió a pàgines web d'organitzacions del tauler de retalls, analitzeu, des del punt de vista psicosocial, les relacions que s'estableixen entre els elements següents:

Organització	Noves tecnologies de la informació	Globalització
--------------	------------------------------------	---------------

Per a conduir l'anàlisi podeu considerar algunes d'aquestes dimensions:

- coordinades espai/temps
- progrés tecnològic
- noves formes organitzatives
- context multicultural
- cultura informacional
- canvi social
- moviments socials

Vegeu també

Vegeu també la part 6 del cas transversal a l'annex.

També us recomanem que consulteu alguna font de la bibliografia recomanada.

Recursos

- Articles de premsa²: organitzacions i globalització.

Orientacions per a l'anàlisi

Feu una anàlisi des d'una perspectiva psicosocial centrada en les organitzacions i en les coordenades globals en què es desenvolupen; tenint en compte les diferents coordenades, centreu-vos en alguna i aprofundiu més en el tema.

Com que l'anàlisi en si és una presa de posició, tampoc no es pretén desenvolupar postulats antitecnologies o protecnologies, sinó abordar el context organitzacional des d'una visió àmplia de les interaccions en què es mou, i constatar que afecta tots els àmbits socials, polítics i econòmics. En aquest sentit, les anàlisis podrien posar de manifest el següent:

- Com s'han establert noves formes d'organització social en la redefinició del treball, en la jerarquizació social i en les relacions de poder.
- De quina manera la cultura virtual crea un context de nous llenguatges i de significats compartits.

- La tendència homogeneïtzadora en les empreses connectades a la xarxa.

En definitiva, com el paradigma tecnològic i les noves lògiques organitzatives són la base d'una societat fonamentada en l'economia informacional.

Bibliografia

Borja, J. i Castells, M. (1997). *Local y global. La gestión de las ciudades en la era de la información.* Madrid: Taurus / Santillana.

Castells, M. (1997). *La era de la información. Economía sociedad y cultura: La sociedad de la red* (vol. 1). Madrid: Alianza Editorial.

Castells, M. (1997). *La era de la información. Economía sociedad y cultura: El poder de la identidad* (vol. 2). Madrid: Alianza Editorial.

Castells, M. (1997). *La era de la información. Economía sociedad y cultura: Fin del milenio* (vol. 3). Madrid: Alianza Editorial.

Castells, M. (1998). *La ciudad informacional.* Madrid: Alianza Editorial.

Castells, M. (2001). *La galaxia internet.* Barcelona: Arete.

Saramago, J. (2000). *La caverna.* Madrid: Alfaguara.

Vázquez Montalbán, M. i Pérez, C. (Ed.). (1994). *La aldea global.* Barcelona: Deriva.

Xarxa de Biblioteques de Catalunya (2001). *Dossier: Globalització* (març).

